

FENNTARTHATÓSÁG A MEZŐGAZDASÁGBAN, AVAGY HOGYAN ALAKUL A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA SZABÁLYOZÁSA?*

Gunyecz Zsuzsanna - Szabó Ivett Erzsébet¹

Az Európai Unió közös agrárpolitikája (KAP) az egyik legrégebbi és legfontosabb uniós szakpolitika, amely hat évtizede támogatja a mezőgazdaságot és biztosítja Európa élelmezésbiztonságát. A mezőgazdasági politika a folyamatos változásokhoz igazodva számos reformon ment keresztül, így napjainkra a gazdasági, társadalmi és környezeti fenntarthatóságot egyaránt szem előtt tartja. Emellett a fenntartható termelés és fogyasztás, valamint a környezetbarát gazdálkodás előmozdítása is kiemelt cél lett. Az EU zöld megállapodása és a körforgásos gazdaságra vonatkozó tervei fontos lépések a fenntartható jövő felé.

1. A közös agrárpolitika

A közös agrárpolitika az egyik legfontosabb politikája az Európai Uniónak. Az, hogy a mezőgazdaság valóban részévé válik az „együttműködésnek” az 1955. évi Messinai Konferencián dőlt el,² mondhatni, hogy az egyik leghosszabb ideje működő szakpolitika, 2022-ben ünnepelte a 60. évfordulóját.

Lényegében akként lehetne röviden összefoglalni, hogy e politika célja, feladata a mezőgazdasági termelők támogatása, valamint az, hogy gondoskodjon Európa élelmezésbiztonságáról.³ A közös agrárpolitika az összes uniós tagállam közös szakpolitikája, annak irányítása és finanszírozása is uniós szinten történik.

2. A KAP szerkezete

A közös agrárpolitika céljait az Európai Unió működéséről szóló szerződés 39. cikke határozza meg, ezek röviden az alábbiak: agrármodernizációs cél, jövedelempolitikai cél, piacstabilitási cél, ellátásbiztonsági cél, élelmiszerpolitikai cél.

Ezen uniós politikának három nagy területe különíthető el: közös piacpolitika, vidéki fejlesztési politika (régébbi nevén: strukturápolitika), valamint az agrárszabályozás további területeinek közösségi harmonizációja. A közöspiacpolitika legfontosabb területe a mezőgazdasági piacok közösségi

* DOI 10.21867/KjK/2024.4.4.

¹ *Gunyecz Zsuzsanna és Szabó Ivett Erzsébet*, joghallgatók, DE-ÁJK

² Kengyel Ákos (szerk.) (2020): *Európai uniós politikák*. Budapest, Akadémiai kiadó.

³ Európai Bizottság (2024): *A közös agrárpolitikáról dióhéjban*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hu (2024.11.13.)

szabályozása. Ezt az alábbi eszközzel lehet megvalósítani: közös piaci szervezet. Ezek a szervezetek lényegében három alapelv megvalósítását tűzték ki célul, ezek az alábbiak: a piac egységessége, a közösségi preferencia és a pénzügyi szolidaritás.

A közös agrárpolitika finanszírozása az uniós költségvetésből történik. Maga a kifizetéseket a tagállamok kezelik, ők teszik közé a KAP-kifizetések kedvezményezettjeire vonatkozó információkat.

Az Európai Bizottság honlapja szerint e politika tekintetében maga a Bizottság „mezőgazdasági termelők, erdőgazdálkodók, illetve a vidéki közösségek szükségleteit szem előtt tartva gondoskodik arról, hogy a közös agrárpolitika elegendő forráshoz jusson, finanszírozása pedig méltányos és átlátható legyen.”⁴

A közös agrárpolitikát eleinte az 1962-ben létrehozott Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap finanszírozta (EMOGA). Ez a „forma” viszont megszűnt, s helyét 2007-ben az alábbi két alap váltotta fel: Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA). Előbbi közvetlen támogatást biztosít, valamint piaci intézkedéseket is finanszíroz, míg utóbbi a vidékfejlesztési intézkedésekhez nyújt forrást.

Mint említettem, a közös agrárpolitika az egyik leghosszabb múlttal rendelkező uniós politika, ebből következik, hogy a különböző változások miatt több reformra is szükség volt. A módosítás alapvető problémája Halmai Péter szerint az alábbi volt: „hogyan, drasztikus árcsökkentés, avagy a kínálat mennyiségi korlátozása révén küzdje le a krónikus strukturális többletetek, azoknak egyre inkább kezelhetetlen piaci és pénzügyi következményeit.”⁵

Az 1992. évi reform célja az ár- és jövedelempolitika szétválasztása volt, valamint az, hogy a termelők jövedelempozícióját közvetlen támogatások formájában stabilizálja. Ez a reform megváltoztatta a közös agrárpolitika támogatások szerkezetét, ugyanis a közvetlen támogatások aránya vált meghatározóvá.

Ezt követte az Agenda 2000 program 2000-ben, melynek lényegében az alábbiit köszönhetjük: „a környezetvédelmi szempontok figyelembevételén és a fenntartható, multifunkcionális mezőgazdasági termelés kihangsúlyozásán túl a ma is érvényes két pilléren nyugvó Közös Agrárpolitika kialakítása.”⁶

Rövid idő elteltével azonban kidolgozásra került a 2003. évi reformcsomag is, legfontosabb elemei az alábbiak: vidékfejlesztési célok előtérbe helyezése, fenntarthatóság biztosítása a kölcsönös megfeleltetés feltételeinek kötelezővé válásával, illetve ezen felül még a termelés és a támogatások szétválasztása. A következő reformra majd csak 2013-ban került sor, ennek fő irányvonalai az

⁴ Európai Bizottság (2024): *A közös agrárpolitika finanszírozása.* https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_hu (2024.11.13.)

⁵ Kengyel Ákos (2020): *i.m.* 399.

⁶ Törőné Dunay Anna (2012): *A Közös Agrárpolitika reformja – új lehetőség a felzárkózásra? Gazdálkodás folyóirat*, 56. évf., 6. sz., június, 6-17.

alábbiak voltak: fenntartható mezőgazdaság és az innováció támogatása, munkahelyek elősegítése a vidéki területeken. Ezután 2021-ben ismét elfogadtak egy újabb reformot, melynek célja a közös agrárpolitika egyszerűsítése, valamint továbbra is a fenntartható mezőgazdaság és az innováció támogatása.

3. Mire jó a közös agrárpolitika?

Ezen uniós politika azon feltételrendszer szabályozza, amely lehetővé teszi, hogy a mezőgazdasági termelők társadalmi szerepükkel összhangban gondoskodni tudjanak az ételmiszer-termelésről, a vidéki közösségek fejlesztéseiről, illetve a környezeti szempontból fenntartható gazdálkodásról.

A közös agrárpolitika három pillért is kialakított, melyek mentén az uniós tagállamok stratégiai tervet készíthetnek: gazdasági fenntarthatóság, környezeti fenntarthatóság és társadalmi fenntarthatóság.

4. Fenntartható termelés és fogyasztás

Az életciklus szemlélet egy fontos fogalom a fenntartható termelés és fogyasztás körében, amely az erőforrások használatát, a szennyezés kibocsátást és a hulladékkezelés összességét veszi figyelembe a káros környezeti hatások minimálisra csökkentése érdekében. Az erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás, a kevesebb erőforrás-használat és hulladékképződés a fenntartható termelés és fogyasztás a szemlélet központi elemei, amelyek amellelt, hogy termelékenységi és gazdasági hasznot eredményeznek, növelik a vállalkozások versenyképességét a fenntarthatóságra törekvést üzleti lehetőséggé alakítva. Továbbá az erőforrások újra-használatával és újrahasznosításával a hulladékokat értékes forrásokká is alakítja. A fenntartható termelés és fogyasztás egyik legfontosabb célja a gazdasági növekedés elszakítása a környezet károsodástól. Emellett kevesebből többet és jobbat kíván előállítani amellelt, hogy közben növeli az életminőséget, azaz több terméket és szolgáltatást kínál, kevesebb környezeti hatással, gondolva itt az erőforrás felhasználásra, a környezeti károsodásra, a hulladék képződésre és a szennyezésre.⁷

Az Európa unió egyik legfontosabb célja a fenntartható növekedés, éppen ezért a fenntartható fogyasztást és termelést célzó politikákat és kezdeményezéseket vezetett be ennek érdekében. 2008 júliusában az Európai Bizottság olyan intézkedés- és javaslatcsomagot mutatott be, amely a fenntartható fogyasztásra és termelésre, valamint a fenntartható iparpolitika fejlesztésére irányult. A fenntartható fogyasztás és termelés érdekében indított cselekvési terv főbb területei közé tartozott a környezetbarát tervezési irányelv

⁷ Horváth Zsuzsanna (2016): *Fenntartható fejlődés*. Budapest, Dialóg Campus.

bővítése, az ökcímke-rendelet felülvizsgálata, a zöld közbeszerzésről szóló jogszabály, a környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer, az erőforrás-hatékony Európa ütemterve, valamint az ökoinnovációs cselekvési terv. Az EU Zöld Megállapodása, különösen a 2020-ban indított körforgásos gazdaságról szóló cselekvési terv új lendületet adott a fenntartható fogyasztásnak és termelésnek. A két fő célkitűzés az, hogy a fenntartható termékeket általánossá tegye az EU-ban, és lehetővé tegye, hogy a fogyasztók és közbeszerzők előnyben részesítsék a fenntartható termékeket. Ez a keret olyan javaslatokat foglal magában, mint: a fenntartható termékek környezettudatos tervezéséről szóló rendelet, a fogyasztók zöld átállásban való szerepvállalásának növeléséről szóló irányelv, a környezetbarát állítások hitelességéről szóló irányelv, az áruk javítását ösztönző közös szabályokról szóló irányelv.⁸

Az EU támogatásával az ENSZ 2015-ös csúcstalálkozóján a fenntartható termelési és fogyasztási mintákat a 2030-as Program céljaként rögzítették.⁹

A kérdéskör tárgyalásának oka, hogy gazdasági növekedés és a fenntartható fejlődés eléréséhez át kell alakítani a termékek és erőforrások előállításának és fogyasztásának módját az ökológiai lábnyom csökkentéséhez. A célok között szerepel a természeti erőforrások hatékonyabb felhasználása, a hulladék és szennyezés minimalizálása, a termelők és fogyasztók motiválása az újrahasznosításra, valamint a fejlődő országok támogatása, hogy termelési és fogyasztási szokásaik fenntarthatóbbá váljanak.¹⁰

5. Az Európai Unió és a húsfogyasztás

Az Európai Unió az elmúlt években egyre nagyobb figyelmet fordít a húsfogyasztás és az ahhoz kapcsolódó fenntarthatósági kérdésekre, mivel a húsiparnak jelentős hatása van a környezetre, az egészségre és az állatjólétre. Az EU-s politika a húsfogyasztás csökkentését célozza, azonban egyelőre nem kötelező erejű szabályozásokkal, hanem ajánlásokkal és támogatási programokkal ösztönzi a változást.

Ennek kapcsán érdemes említést tenni az EU "Farm to Fork" stratégiájáról, amelynek részeként több olyan irányelvet fogalmazott meg, amelyek közvetve a húsfogyasztás csökkentésére és a fenntartható mezőgazdasági termelésre ösztönöznek.¹¹

⁸ Európai Parlament (2024): *Fenntartható fogyasztás és termelés 2024*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/77/fenntarthato-fogyasztas-es-termeles> (2024.11.13.)

⁹ Európai Bizottság (2024): *Az EU és az ENSZ: közös célok a fenntartható jövőért*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-and-untied-nations-common-goals-sustainable-future_hu (2024.11.13)

¹⁰ Horváth Zsuzsanna (2016): *im.* 161.

¹¹ European Commission (2024): *Farm to Fork strategy*. https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en?prefLang=hu&etrans=hu (2024.11.13)

Az Unió intézményei az Egészségügyi Világszervezet (WHO) irányelveire támaszkodva is több ajánlást fogalmaztak meg például a vörös és feldolgozott húsok fogyasztásának csökkentése kapcsán, valamint a növényi alapú étrendek népszerűsítése érdekében.¹²

A fenntartható ételmiszerfogyasztásra való ösztönzést a fogyasztók tudatosságának növelésével kívánja elérni kampányokon és oktatási programokon keresztül, továbbá többek között a húsipari termékek címkézésének szabályozásával.¹³

Az Európai Unió kutatásokat és fejlesztéseket finanszíroz, amelyek célja a növényi alapú húshelyettesítők, rovarfehérjék és laboratóriumi hús előállításának fejlesztése, mivel ezek fenntarthatóbb alternatívák lehetnek a hagyományos húsipari termékekkel szemben.¹⁴

Összegzés

A közös agrárpolitika és a fenntartható termelés ösztönzése alapvető szerepet játszik az EU hosszú távú céljainak elérésében, különös tekintettel az éghajlatvédelemre, az erőforrás-hatékonyagra és a társadalmi jólét növelésére. Az EU a mezőgazdaságban is a fenntarthatóságot kívánja biztosítani, hozzájárulva a gazdasági versenyképesség fokozásához, a környezeti károk csökkentéséhez és az életminőség javításához. Az uniós agrárpolitika és a fenntartható fogyasztást célzó kezdeményezések minden érdekelt fél együttműködését igénylik, hogy a jövő generációi számára is biztosítsák az egészséges környezetet és a fenntartható növekedést.

Források jegyzéke:

- Európai Bizottság (2024): *A közös agrárpolitikáról dióhéjban.* https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_hu (2024.11.13.)
- Európai Bizottság (2024): *A közös agrárpolitika finanszírozása.* https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_hu (2024.11.13.)

¹² European Commission (2024): *Food-Based Dietary Guidelines recommendations for meat.* https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/food-based-dietary-guidelines-europe-table-8_en (2024.11.13)

¹³ Európai Unió (2021): *Az élelmiszerek címkézése.* <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/labelling-of-foodstuffs.html> (2024.11.13)

¹⁴ European Commission (2024): *Approval of fourth insect as a Novel Food.* https://food.ec.europa.eu/food-safety/novel-food/authorisations/approval-insect-novel-food_en (2024.11.13.)

- Európai Bizottság (2024): *Az EU és az ENSZ: közös célok a fenntartható jövőért.* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-and-united-nations-common-goals-sustainable-future_hu (2024.11.13)
- European Commission (2024): *Farm to Fork strategy.* https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en?prefLang=hu&etrans=hu (2024.11.13)
- European Commission (2024): *Food-Based Dietary Guidelines recommendations for meat.* https://knowledge4policy.ec.europa.eu/health-promotion-knowledge-gateway/food-based-dietary-guidelines-europe-table-8_en (2024.11.13)
- Európai Parlament (2024): *Fenntartható fogyasztás és termelés.* <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/77/fenntarthato-fogyasztas-es-termeles> (2024.11.13.)
- Európai Unió (2021): *Az élelmiszerek címkézése.* <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/labelling-of-foodstuffs.html> (2024.11.13)
- Horváth Zsuzsanna (2016): *Fenntartható fejlődés.* Budapest, Dialóg Campus.
- Kengyel Ákos (szerk.) (2020): *Európai uniós politikák.* Budapest, Akadémiai kiadó.
- Törőné Dunay Anna (2012): A Közös Agrárpolitika reformja – új lehetőség a felzárkózásra? *Gazdálkodás folyóirat*, 56. évf., 6. sz., június, 6-17.